

COLLOQUIA RUSSICA

Series I, vol. 8

Religions and beliefs of Rus' (9th–16th centuries)

Publication from the 8th
International Scientific Conference,
Lviv, 15th–18th November, 2017

Krakow

2018

Jiří Dynda, *Svjatogor: Smrt a iniciace staroruského bohatýra*, Červený Kostelec: Nakladatelství Pavel Mervart, 2016, 530 s. [Jiří Dynda, *Światogor: Śmierć i inicjacja staroruskiego bohatera*, Červený Kostelec: Wydawnictwo Pavel Mervart, 2016, 530 s.]

Czeski edytor publikacji, Jiří Dynda, wspomniany już został w recenzji, odnoszącej się do jego edycji źródłowej *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech*, wydanej w 2017 r., stąd nie ma potrzeby prezentacji postaci tego dobrze zapowiadającego się młodego praskiego badacza.

Książka *Svjatogor: Smrt a iniciace staroruského bohatýra* zawiera podziękowanie dla osób, które pomagały autorowi w procesie jej tworzenia, a także wstęp,

trzy obszerne części zasadniczego tekstu pracy, z których każda podzielona została na kilkanaście mniejszych rozdziałów, jak również zakończenie. Dopelnieniem całości publikacji są trzy aneksy, wykaz źródeł i literatury, streszczenie w języku angielskim i rosyjskim, ponadto aż cztery indeksy: 1) mitycznych postaci występujących w poszczególnych utworach, 2) autorów prac i pieśniarzy, 3) nazw geograficznych, 4) indeks rzeczowy. W pracy znaleźć można ponadto wiele ciekawych ilustracji, stopkę drukarską (z numerem ISBN), a na tylnej okładce: informację o bylinach i samym Światogorze, jak również krótką notkę o autorze książki.

Przedmiotem badań autora są staroruskie byliny, jako folklorystyczne utwory epickie, stanowiące nieodłączną część ludowej tradycji, sięgającej swoimi korzeniami wczesnego średniowiecza (X–XIII w.). Opisywany w nich bohater o imieniu Światogor, czy też Swiatogor, to mityczna postać, a zarazem olbrzym o nadludzkiej sile. Miał być tak ogromny, że ziemia nie mogła utrzymać jego ciężaru, wobec czego zmuszony był wędrować po miejscach skalistych, jakimi były Święte Góry, gdzie zamieszkiwał samotnie ze swoim koniem. Jest też motyw o niewiernej żonie bohatera. Pomimo niezwyklej mocy, Światogor nie był w stanie podnieść należącego do Mikuły Sielanina(owicza) ciężkiego worka z zaklętym w jego wnętrzu ciężarem ziemi, ewentualnie jej trzeciej części. Próba udźwignięcia go spowodowała, że Światogor pograżył się w gruncie i zginął. Istnieje też inne zakończenie tej legendy. Otóż podczas swojej wędrówki mityczny olbrzym miał spotkać młodzieńca Ilję Muromca, syna Iwanowicza, dońskiego kozaka, z którym zawarł przymierze i został jego mentorem. Wędrując, obydwaj bohaterowie natknęli się na metalową trumnę. Światogor, usiłowałszy ją otworzyć, został uwięziony w jej wnętrzu. Gdy zaś umierał, przekazał Ilji część swojej przeogromnej mocy.

Istniejące rozbieżności w opowiadaniu o Światogorze oddają poszczególne wersje bylin, śpiewanych przez różnych pieśniarzy, które zostały spisane w XIX i XX wieku, a które Jiří Dynda zamieścił w drugim aneksie do swojej pracy, zawierającym staroruskie teksty wraz z ich przekładami na współczesny język czeski. Pozwalają one wyraźnie dostrzec zarówno istniejące podobieństwa, jak i wątki odmienne, występujące aż w 37 wariantach wspomnianej tu legendy, zapisanych przez 13 rosyjskich folklorystów, którzy z kolei przejęli je od 36 różnych autorów, lokalnych twórców ludowych. Nie dziwią więc występujące w bylinach o Światogorze wzmianki o licznych miejscowościach oraz krainach, odnoszące się do odnotowanych na kartach utworów wydarzeń i postaci. Wspomnieć tutaj można miasta Murom, Kijów, Dobryń, a także ziemie Saracenów, Czerkiesów, Tatarów, carstwo Pomorzan, Orde (Złotą?) itp. Szkoda, że nie wszystkie one zostały uwzględnione we wspomnianym już indeksie nazw geograficznych, zamieszczonym w końcowej części pracy.

Interesujące w publikacji są nie tylko rozważania natury filologicznej i literackiej, ale również folklorystycznej, etnograficznej, a nawet filozoficzno-teologicznej. Jiří Dynda w sposób fachowy stara się uwypuklić wszystkie te zagadnienia,

które są pomocne w interpretacji opowiadania o Światogorze. W związku z tym szczegółowo analizuje, występujące na kartach staroruskich bylin pojęcia: dusza, grzech, sąd, śmierć, walka, itp. Osadza je przy tym wszystkie w kontekście indoeuropejskim i euroazjatyckim, zgrabnie posługując się metodą komparatywną i dobrą metodologią przedmiotu. Nieprzypadkowo więc porównuje tutaj postać Światogora z biblijnym Samsonem i zauważa analogie w czynach obydwu bohaterów. Dostrzega przy tym podobną, co w Piśmie Świętym, ocenę moralną, wypowiedzianą na temat staroruskiego bohatera ustami poszczególnych pieśniarzy. Pewien niedosyt, zwłaszcza dla historyka, budzi jednak brak odniesień do wydarzeń dziejowych, które mogły stanowić osnowę niektórych fragmentów bylin. Oczywiście wymagałoby to od autora książki podjęcia odrębnych badań, czego nie przewidywał, wytyczając w tytule jasno określone ramy swojego studium.

Mając na uwadze powyższy stan rzeczy pozostaje wyrazić nadzieję, że omawiana tu publikacja zainteresuje nie tylko badaczy czeskich, ale również rosyjskich, ukraińskich i białoruskich, a nawet osoby zainteresowane tematyką, mieszkających poza granicami wspomnianych tu krajów.

Norbert Mika